

İçindekiler

Teşekkürler	7
Giriş	9
Yazarlar	17
Sosyolojik Eleştiri ve Çözümleme.....	25
<i>Sibel Turan Akan</i>	
Göstergebilimsel Analiz.....	53
<i>Hasan Hüseyin Kayış</i>	
Feminist Film Eleştirisi.....	81
<i>Semra Keleş ve İdil Bolat</i>	
Auteur Eleştirisi.....	111
<i>Vedat Mutlu</i>	
Tür Analizi.....	137
<i>Meltem Cemiloğlu</i>	
Psikanalitik Film Eleştirisi.....	165
<i>Rahime Özgün Kehya</i>	
Postmodern Film Eleştirisi.....	189
<i>Haşim Demirtaş</i>	
Marksist ve İdeolojik Film Analizi.....	217
<i>Orhan Sezgin</i>	

Estetik Alımlama	243
<i>Aysu Uğur Balcı</i>	
Görsel Etnografik Yöntem-Postkolonyal Bakış	271
<i>Aslı Şahinkaya Ermiş</i>	
Yeni Biçimci Yaklaşım	297
<i>Can Kızıloğ</i>	
Film Araştırmalarında Tarihsel Eleştiri ve Yeni Tarihçilik ...	331
<i>Rahime Özgün Kehya</i>	
Felsefi Film Eleştirisi	355
<i>Evrin Nacar</i>	
Kuir Sinema Teorisi.....	379
<i>Hakan Aşkan</i>	
Posthümanist Kuram ve Film Eleştirisi	403
<i>Çağrı Yılmaz</i>	

Giriş

Filmler, bilginin üretimi ve yayılması için güçlü araçlardır ve akademide çeşitli bilimsel yöntem, yaklaşım ve teoriler aracılığıyla incelenirler. Bilimsel ve profesyonel dünyaya katkı sunmayı amaçlayan geçerli ve güvenilir araştırmalar için doğru belirlenmiş ve titizlikle uygulanmış metodolojiler şarttır. Yöntem, araştırma sorularına uygunluk, teorik çerçevelerle uyum ve nesnelliğin artırılması bakımından akademik çalışmanın belkemiğini oluşturur. Sinema araştırmalarında film içeriklerinin üretildiği, sunulduğu ve alımlandığı bağlamlarda neyin, nasıl araştırılması gerektiğini sistematik biçimde anlayabilmek için yönetime dikkat edilmesi gerekmektedir.

Elinizdeki on beş bölümden oluşan derleme kitap, Türkiye’de alanında saygın sinema akademisyenlerince kaleme alınmıştır. Her bir bölümde bir yöntem, yaklaşım ve/veya kuram kapsamlı biçimde ve açıklayıcı örneklerle ele alınmakta; bu yönüyle kitap, güncel literatürdeki boşluğu bütünlüklü bir başvuru kaynağı olarak doldurmaktadır. Derleme kitabımız, klasik film çalışmaları yöntemlerinin (eskimeyenler) yanı sıra çeşitli sosyo-kültürel, ekolojik ve teknolojik gelişmelere yanıt olarak ortaya çıkan yöntemlerin (yeniler) kapsamlı bir incelemesini bilimsel rehber niteliğinde sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, bilişsel yaklaşımdan feminist eleştiriye, posthumanist okumadan tarihsel yaklaşıma, göstergebilimden estetik alımlamaya uzanan geniş bir yelpazede kaleme alınan bölümler, çok yönlü ve çok boyutlu tartışmalarla araştırmacılar,

öğrenciler ve film profesyonelleri için zengin bir kuramsal ve yöntemsel çerçeve oluşturmaktadır.

Derleme kitabımızdaki her bir bölüm, ilgili yöntemin araştırmalarda neden tercih edildiğini, yöntemin kuramsal dayanaklarını, temel tartışmalarını ve anahtar kavramlarını, yöntemin uygulamasını somutlaştırmak üzere seçilmiş üç film araştırması örneğini, özet bir pilot çalışmayı, örnek araştırma sorularını ve bölüm sonu değerlendirmesini içermektedir. Örneklerin coğrafi çeşitliliğine özen gösterilmiş, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa dışı coğrafyalardan çalışmalara da yer verilmesine dikkat edilmiştir.

Sibel Turan Akan, “Sosyolojik Eleştiri ve Çözümleme” başlıklı çalışmasında, bireysel olanın yanı sıra toplumsal olanı da yansıttığı düşüncesine dayanarak sinemanın sosyal bir sanat ve kültür ürünü olarak çözümlenmesine odaklanmaktadır. Yazar, sosyolojik eleştiri ile kesişen ideolojik, feminist ve tarihsel yaklaşımları karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. Yazar, ayrıca sınıf, (toplumsal) cinsiyet, etnisite ve yabancılaşıma gibi önemli kavramlar üzerinden yöntemin uygulanabileceği film örneklerini tartışmaktadır.

Hasan Hüseyin Kayış, “Göstergebilimsel Analiz” başlıklı bölümünde filmleri bir gösterge sistemi olarak kabul eden ve bu göstergeler üzerinden bir analiz gerçekleştirilmesini sağlayan göstergebilimsel analizin sinemada nasıl uygulanabileceğini ele almaktadır. Göstergebilimin kelime anlamına değiştirilerek başlayan bölüm kökenlerinin açıklanmasıyla devam etmektedir. Sonrasında göstergebilimin iki kurucu figürü olan Charles Sanders Peirce ve Ferdinand de Saussure’ün etkilerine ek olarak yapısalcılığın göstergebilim üzerindeki etkilerine değinmektedir. Yazar, çalışmasının son kısmında Peter Wolten, Christian Metz ve Yuriy M. Lotman gibi düşünürlerin sinemaya özgü geliştirdikleri göstergebilimsel yaklaşımları değerlendirmektedir.

Semra Keleş ve İdil Bolat, “Feminist Eleştiri” başlıklı bölümde kadın karakterlerin hikâye içinde nasıl konumlandırıldığını, hangi toplumsal rollere indirgenerek sunulduğunu ve erkek karakterlerle ilişkilerindeki güç dengelerini biçim ve içerik açısından incelemektedir. Anlatı yapısıyla birlikte, film üretim süreçleri, yaratıcı kadro yapısı ve dönemin toplumsal bağlamına dikkat çeken yazarlar, sinemanın toplumsal cinsiyet ideolojisini yalnızca yansıtan ya da inşa eden değil, aynı zamanda dönüştürebilen bir kültürel pratik olduğuna vurgu yapmaktadır.

Vedat Mutlu, “Auteur Eleştirisi” başlıklı bölümde, sinemayı yönetmenin kişisel vizyonu ve imzası üzerinden ele almaktadır. Astruc’un *caméra-stylo* metaforundan Truffaut’nun politik çıkışına, Sarris’in ölçütlerinden Wollen’ın yapısalcı yorumlarına uzanan tartışmalar aktarılmaktadır. Barthes ve Foucault’nun eleştirileri ile feminist ve Batı-dışı açılımlar ise auteurizmi günümüzde kapalı bir teori olmaktan çıkararak, farklı bağlamlarla birlikte işlev kazanan esnek bir yöntem haline getirmektedir.

Meltem Cemiloğlu, “Tür (Genre) Eleştirisi” başlıklı çalışmasında filmleri anlatı, biçim ve işlev düzeylerinde sınıflandırmakta, bu sınıflandırmadan hareketle türleri, başta sosyo-kültürel olmak üzere çeşitli bağlamlarda incelemeye dayanan tür analizini ele almaktadır. Nitel temelli yöntemin amaçlarını detaylı şekilde inceleyen yazar, türün yalnızca anlatsal (konu, tema vb.) ve biçimsel özelliklere göre sabit kategorilere ayrılan bir yapı olmadığını, tarihsel, ideolojik, teknolojik ve üretim-tüketim ilişkileriyle şekillenen dinamik ve çok katmanlı bir toplumsal uzlaşma biçimi olduğunu vurgulamaktadır. Çalışma, tür analizinin günümüzde yalnızca geleneksel yöntemlerle sınırlı kalmadığını, yapay zekâ, metin madenciliği ve konu modelleme (topic modeling) gibi hesaplamalı yöntemler aracılığıyla

nicel ve nitel (karma) araştırma alanlarına da taşınabildiğini göstermektedir.

Rahime Özgün Kehya, “Psikanalitik Film Eleştirisi” başlıklı bölümde sinema ile bilinçaltı zihin arasındaki ilişkiyi inceleyen disiplinlerarası bir yaklaşım olan psikanalitik yöntemi ele almaktadır. Sinemada psikanaliz, temelde Sigmund Freud, Jacques Lacan ve onları izleyen psikanalistlerin geliştirdiği psikolojik kuramlarla filmler arasındaki etkileşimi inceleyen bir yaklaşımdır. Yazar, bu yaklaşımı ele alırken, yönetime getirilen eleştirileri ve alternatif yaklaşımları da ihmal etmemektedir. Bilinç-bilinçdışı, ego ve id, Eros ve Thanatos (yaşam ve ölüm dürtüleri), Oidipus kompleksi, sembolizm ve rüyalar, ayna evresi, özdeşleşme ve yabancılaşma, bakış, katarsis, hadım edilme kaygısı ve tekrarlama zorlantısı gibi temel psikanalitik kavramlar ekseninde yapılandırılan bölümde, psikanalitik yöntemin sinema çalışmalarındaki kullanımı tartışılırken, film akademisyenleri ile psikanalistler arasındaki disiplinlerarası iş birliklerinin önemine vurgu yapılmaktadır.

Haşim Demirtaş, “Postmodern Film Eleştirisi” isimli çalışmasıyla Lyotard’dan Jameson’a uzanan postmodern literatürü açıklamaktadır. Çalışma, bir taraftan büyük anlatıların çöküşü, parodi, pastiş, metinlerarasılık ve simülakr kavramlarının postmodern film estetiğini nasıl oluşturduğunu inceleyen, diğer taraftan postmodern auteur yönetmenin varlığını tartışmaktadır. Yazar, postmodernizmin modernizme bir tepki olarak ortaya çıkmasına rağmen modern sinemanın auteur’lerinin yok olmadığını, dönüşüm geçirdiğini vurgulamaktadır. Çalışma, postmodern sinemada dil, cinsiyet, cinsel kimlik ve beden temalarının sıklıkla yapıbozuma uğratarak ele alındığından hareketle bir pilot araştırma önermektedir.

Orhan Sezgin, “Marksist ve İdeolojik Film Analizi” adlı bölümde bu yöntemin sinemayı yalnızca estetik bir sanat formu değil, toplumsal, ekonomik ve politik yapıların yeniden

üretildiği ideolojik bir aygıt olarak değerlendirdiğini vurgulamaktadır. Marksist film teorisi, filmleri üretim, dağıtım ve alımlama süreçleriyle birlikte; sınıf ilişkileri, ideolojik söylemler ve iktidar mekanizmaları üzerinden inceleyen disiplinlerarası bir yöntem olarak sunulmaktadır. Sinema, yalnızca bir anlatı aracı değil, ideolojik söylemin ve toplumsal bilincin biçimlendirildiği bir alan olarak görülmektedir. Yöntem, Karl Marx'ın tarihsel materyalizmine dayanmaktadır ve sınıf mücadelesi, altyapı-üstyapı ilişkisi, yabancılaşma, ideoloji, hegemonya gibi kavramları merkezine almaktadır.

Aysu Uğur Balcı, “Estetik Alımlama” başlıklı bölümde, seyircinin filmle kurduğu ilişkiyi beğeni, kültürel sermaye ve alımlama süreçleri üzerinden incelemektedir. Yazar, edebiyat kuramlarında temellenen alımlama estetiği kavramını sinema çalışmalarına uyarlayarak, seyircinin filmi nasıl anlamlandırdığı, yorumladığı ve estetik beğeni düzeyinde nasıl deneyimlediği üzerinde durmaktadır. Bölümde hem nitel yöntemler (derinlemesine görüşme, etnografi, odak grup, içerik analizi) hem de nicel yöntemler (anket, deneysel araştırmalar, duygu analizi) aracılığıyla estetik alımlamanın nasıl uygulanabileceği örneklerle ele alınmakta; özellikle Pierre Bourdieu'nün sermaye kavramı çerçevesinde, seyircinin kültürel ve toplumsal konumunun beğeni tutumlarını nasıl şekillendirdiği gösterilmektedir.

Aslı Şahinkaya Ermiş, “Görsel Etnografik Yöntem-Postkolonyal Bakış” başlıklı bölümde sinema araştırmalarında kullanılan görsel etnografik yöntemi ve belgeseli postkolonyal kuram çerçevesinde tartışmaktadır. Görsel etnografi, kültürel gözlemi ve temsil üretimini görüntüler aracılığıyla inceleyen bir yöntem olarak antropoloji, sosyoloji, belgesel ve sinema çalışmalarının kesişiminde yer almaktadır. Yazar ise bu yöntemi sömürgecilik sonrası güç ilişkileri, kimlik politikaları ve temsil krizleri bağlamında yeniden düşünmektedir. Bölüm, görsel etnografiyle birlikte beliren epistemolojik ve etik

sorunlara dikkat çekerek postkolonyal eleştirinin sunduğu alternatif perspektifleri ortaya koymaktadır.

Can Kızılöz, “Yeni Biçimci Yaklaşım” başlıklı bölümünde, Rus biçimciliğinden itibaren biçimsel çözümleme geleneğinin sinema kuramındaki gelişimini ele almakta ve bu çizginin Bordwell ile Thompson tarafından geliştirilen yeni biçimci yaklaşıma nasıl evrildiğini tartışmaktadır. Bölüm, yeni biçimciliğin bilişsel yöntemle birleşerek izleyiciyi pasif bir alımlayıcı olarak değil, anlam kurucu bir özne olarak konumlandığını vurgulamaktadır. Bu bakış açısı, film çalışmalarında biçimsel öğelere dayalı somut çözümlemelere yeniden alan açmakta ve yöntemin farklı kültürel bağlamlarda nasıl uygulanabileceğini göstermektedir.

Rahime Özgün Kehya, “Film Araştırmalarında Tarihsel Eleştiri ve Yeni Tarihçilik” başlıklı bölümde birbirine benzenen ve belirli noktalarda ayrışan iki yaklaşımı hem birbirlerinin tamamlayıcısı hem alternatifi olarak mercek altına almaktadır. Yazar bu nedenle ikisinin harmanlandığı ‘yeni tarih(sel) cilik eleştirel yaklaşımı’nı önermektedir. Bölüm, filmleri sadece metin olarak değil, alımlama ve dağıtım süreçleri gibi farklı aşamalarıyla tarih(sel) cilik yaklaşımı için elverişli araştırma alanları olarak değerlendirmektedir. Yazar, incelediği yaklaşımlar çerçevesinde tarihin coğrafi ve dönemsel değişkenliğine ve aynı zamanda jeopolitik ve ideolojik bir alan olduğuna dikkat çekmektedir.

Evrin Nacar, “Felsefi Film Eleştirisi” başlıklı bölümde sinemanın yalnızca estetik bir anlatım biçimi değil, aynı zamanda felsefi bir sorgulama alanı olduğunu ortaya koyan felsefi film eleştirisi yöntemini değerlendirmektedir. Yazar, Gilles Deleuze, Jacques Derrida ve Jean Baudrillard’ın yaklaşımları ışığında sinemanın temsil, gerçeklik, zaman ve özne meselelerini nasıl yeniden ürettiğini tartışmaktadır. Bunun yanı sıra, nörobilimdeki gelişmeler ve dijital teknolojilerin estetik